

ПОЧТОВИЙ М. М.,кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.5.38>**ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЯК СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ ЕЛЕМЕНТ СКЛАДУ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 126-1
КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

З моменту прийняття нового кримінального законодавства до того часу, коли в Україні було криміналізовано домашнє насильство, пройшло багато часу. Одним із запланованих заходів щодо запобігання домашньому насильству серед українських сімей стало прийняття Закону України «Про запобігання насильству в сім'ї» від 15 листопада 2001 р. № 2789-III, завдяки якому вперше в українському законодавстві з'явилося поняття насильства в сім'ї. Через 16 років Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII було внесено зміни до ст. 126-1 «Домашнє насильство» Кримінального кодексу України. Крім того, 7 грудня 2017 р. було прийнято новий Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII, розроблений відповідно до вимог часу. Однак, незважаючи на заплановану боротьбу українського законодавця з домашнім насильством, дані офіційної статистики Єдиного державного реєстру судових рішень за останній календарний рік свідчать про тенденцію до збільшення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 126-1 Кримінального кодексу України, провадження за якими здебільшого не закінчені. З огляду на це дослідження кримінально-правового характеру, особливо щодо питання об'єктивної сторони як зовнішнього прояву кримінального правопорушення, можуть сприяти вирішенню проблемних питань, з якими стикаються правоохоронні органи під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 126-1 Кримінального кодексу України. У результаті проведеного дослідження зроблено висновок про те, що об'єктивна сторона домашнього насильства за ст. 126-1 Кримінального кодексу України складається з діяння (дії чи бездіяльності). У формі дії домашнє насильство може проявлятися як фізичне, психологічне або економічне насильство. У формі бездіяльності домашнє насильство може статися внаслідок невиконання обов'язків, покладених на осіб, які включені до переліку, передбаченого ч. 2 ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Соціально небезпечні наслідки домашнього насильства можуть проявлятися у фізичних чи психологічних стражданнях, будь-якому розладі здоров'я, інвалідності незалежно від її рівня, емоційній залежності чи погіршенні якості життя. Встановлено, що є випадки суб'єктивного розуміння оціночних понять, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. Причинний зв'язок між діянням (дією чи бездіяльністю) та суспільно небезпечними наслідками домашнього насильства є прямим.

Ключові слова: об'єктивна сторона, домашнє насильство, кримінальна відповідальність, діяння, бездіяльність, суспільно небезпечні наслідки.

Pochtovyi M. M. The objective party as a system-forming element of the criminal offense of the provided art. 126-1 of the Criminal Code of Ukraine

It has been a long time since the adoption of the new criminal legislation until the time when domestic violence was criminalized in Ukraine. Among the planned steps to prevent domestic violence among Ukrainian families, the legislator adopted the Law of Ukraine “On Prevention of Domestic Violence” of November 15, 2001 № 2789-III. Thus, for the first time in Ukrainian legislation, the concept of domestic violence emerged. Sixteen years later, the Law of Ukraine “On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine to Implement the Provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence” of December 6, 2017 № 2227-VIII amended the art. 126-1 “Domestic Violence” of the Criminal Code of Ukraine. In addition, on December 7, 2017, the new Law of Ukraine “On Prevention and Counteraction to Domestic Violence” № 2229-VIII was adopted, which was designed to meet the requirements of the time. However, not paying attention to the planned struggle of the Ukrainian legislator with domestic violence, according to the official statistics of the Unified State Register of Court Decisions, for the last calendar year, there is a tendency to increase criminal offenses under art. 126-1 of the Criminal Code of Ukraine, the share of which is unfinished. With this in mind, studies of a criminal nature, especially on the issue of the objective side as an external manifestation of a criminal offense, can help address the problematic issues faced by law enforcement agencies in the investigation of criminal offenses under art. 126-1 of the Criminal Code of Ukraine. As a result of the study, the author was able to conclude that the objective side of domestic violence under art. 126-1 of the Criminal Code of Ukraine consists of an act (action or omission). In the form of action, domestic violence can manifest itself as physical, psychological or economic violence. In the form of inaction, domestic violence can occur as a result of failure to fulfill the responsibilities imposed on persons included in the list provided in part 2 of art. 3 of the Law of Ukraine “On Prevention and Counteraction to Domestic Violence”. The socially dangerous consequences of domestic violence can manifest themselves in physical or psychological suffering, any health disorder, disability regardless of its level, emotional dependence or deterioration in quality of life. It is established that there are cases of subjective understanding of the evaluation concepts provided in the Law of Ukraine “On Prevention and Counteraction to Domestic Violence” of December 7, 2017 № 2229-VIII. The causal link between an act (action or omission) and the socially dangerous consequences of domestic violence is direct.

Key words: *objective side, domestic violence, criminal liability, actions, inaction, socially dangerous consequences.*

Вступ. Пройшло немало часу від прийняття нового кримінального законодавства до тієї пори, коли в Україні було криміналізовано домашнє насильство. Як планомірний крок у процесі попередження проявів домашнього насильства в українських сім'ях законодавцем було прийнято Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 р. № 2789-III, завдяки якому вперше в українському законодавстві з'явилося поняття насильства в сім'ї. Через 16 років Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII було доповнено Кримінальний кодекс України (далі – КК України) ст. 126-1 «Домашнє насильство». Окрім цього, 7 грудня 2017 р. було прийнято новий Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII, який був покликаний задовольнити вимоги того часу.

Однак, незважаючи на планомірну боротьбу українського законодавця з проявами домашнього насильства, дані офіційної статистики Єдиного державного реєстру судових рішень за останній календарний рік свідчать про тенденцію до збільшення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 126-1 КК України, провадження за якими здебільшого не закінчені. З огляду на це дослідження кримінально-правового характеру, особливо присвячені питанню об'єктивної сторони як зовнішнього прояву кримінального правопорушення, можуть допомогти у вирішенні проблемних питань, з якими зіштовхуються правоохоронні органи під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 126-1 КК України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання кримінальної відповідальності за домашнє насильство в теорії кримінального права розкриті в низці публікацій таких авторів, як О.М. Біловол, О.С. Бондаренко, А.А. Вознюк, О.М. Гумін, О.О. Дудоров, К.В. Катеринчук, С.В. Мирославський, Л.К. Садонцев, А.О. Йосипів, М.І. Хавронюк, О.М. Храмцов, С.В. Щербак та інші. Однак питання об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, не ставало предметом окремих наукових досліджень.

Постановка завдання. Мета роботи полягає у вивченні об'єктивної сторони домашнього насильства як системоутворюючого елементу складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України.

Результати дослідження. Об'єктивна сторона як системоутворюючий елемент кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, підлягає обов'язковому з'ясуванню під час досудового розслідування та судового розгляду, а тому безпосередньо впливає на кваліфікацію кримінального правопорушення. Не дарма об'єктивна сторона окремих кримінальних правопорушень завжди перебувала під пильною увагою наукової спільноти.

На підтвердження зазначеного наведемо думку В.К. Матвійчука, який наголошує на тому, що з теоретичної позиції вивчення об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення важливе в сучасних умовах, зокрема, тому, що останніми роками в цій сфері нагромадилося багато нових питань та намітилося руйнування деяких традиційних уявлень, що є необхідним в інтересах подальшого розвитку науки й удосконалення судової та слідчої практики [1, с. 163].

Окрім цього, як наголошує В.В. Сухонос, значення об'єктивної сторони визначається тим, що вона є необхідною обставиною кримінальної відповідальності: якщо немає діяння, немає і кримінального правопорушення, тобто його об'єкта, суб'єкта та об'єктивної сторони. Саме тому встановлення об'єктивної сторони є початком кваліфікації кримінального правопорушення, тобто встановлення необхідних ознак, визначених у диспозиції статті КК України. Варто пам'ятати про те, що характер об'єктивної сторони зумовлює зміст суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, оскільки кожна об'єктивна ознака, визначена у складі кримінального правопорушення, повинна охоплюватися свідомістю особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння. Водночас суб'єктивна сторона, яка характеризує свідомість і волю суб'єкта, оцінює те, що він робить. Отже, об'єктивна сторона надає предметного змісту суб'єктивній стороні, а остання вводить кримінальну відповідальність у жорсткі межі вини [2, с. 46].

На переконання Г.П. Жаровської, значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення полягає в тому, що об'єктивна сторона є елементом складу кримінального правопорушення та підставою для кримінальної відповідальності, а ознаки об'єктивної сторони визначають ступінь суспільної небезпечності кримінального правопорушення. Об'єктивна сторона має вагомє значення для розмежування кримінальних правопорушень, а отже, і для кваліфікації кримінальних правопорушень, розмежування проступків, злочинів та правомірних діянь [3, с. 78].

З огляду на зазначене можна стверджувати, що значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, не підлягає сумніву.

Так, варто погодитися з В.П. Ємельяновим у тому, що об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення – це сукупність передбачених у статтях закону про кримінальну відповідальність ознак, які характеризують зовнішній прояв суспільно небезпечного діяння, що посягає на охоронювані кримінальним законом об'єкти. Усі ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення з позиції їх передбачення в диспозиціях статей Особливої частини КК України науковець поділяє на дві групи: обов'язкові (необхідні) та факультативні. До обов'язкових ознак відносять ознаки діяння у формі дії чи бездіяльності, а до факультативних – ознаки наслідків, причинного зв'язку між діянням і наслідками, місця, часу, способу, обстановки, засобів вчинення кримінального правопорушення, оскільки ознаки діяння передбачаються в усіх статтях Особливої частини КК України, а ознаки всіх інших обставин – лише в окремих статтях [4, с. 98].

Якщо проаналізуємо зміст диспозиції ст. 126-1 КК України, то побачимо, що об'єктивну сторону домашнього насильства становлять діяння, суспільно небезпечні наслідки, причинний зв'язок між діянням і суспільно небезпечними наслідками.

Як зазначає М.І. Панов, діяння – це усвідомлений акт поведінки людини, що завжди є наслідком пізнавальної діяльності, відбиттям у свідомості людини об'єктивного світу. Тому, на переконання вченого, не є діянням у кримінально-правовому значенні такі рухи тіла, які не контролюються свідомістю, навіть якщо вони за своїм характером були об'єктивно суспільно небезпечними та ними заподіювалася істотна шкода охоронюваним законом суспільним відносинам. Наприклад, дії, вчинені неосудними й душевнохворими особами, не контролюються їхньою свідомістю, а отже, не можуть становити діяння чи бездіяльність у кримінально-правовому розумінні [5, с. 119].

Відповідно, домашнє насильство як кримінальне правопорушення, передбачене ст. 126-1 КК України, може бути вчинене шляхом фізичного, психологічного або економічного насильства. Розуміння цих форм вчинення домашнього насильства надається у п. п. 4 (економічне насильство), 14 (психологічне насильство), 15 (фізичне насильство) ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII.

Так, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII економічне насильство – це форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг із лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру [6].

Наведемо приклад із судової практики щодо цієї норми. У рішенні Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області у справі № 484/2894/21 від 12 жовтня 2021 р. зазначається, що в ході словесної сварки ОСОБА_1 під погрозою фізичної розправи вимагав в ОСОБА_2 пляшку горілки, яку вона мала би придбати за власний рахунок, проте оскільки остання не виконала його вказівки, то ОСОБА_1 вигнав її з квартири, тим самим викликав в ОСОБА_2 емоційну невпевненість, нездатність себе захистити та відчуття загрози своєму здоров'ю. Потерпіла ОСОБА_2 була змушена покинути квартиру (за місцем своєї реєстрації), яка фактично є її єдиним місцем проживання, та на цей час змушена проживати в будинку свого племінника ОСОБА_3 за адресою: АДРЕСА_2, вона не може повернутися у свою квартиру, оскільки ОСОБА_1 її не впускає. Натомість ОСОБА_1 залишився проживати у спільній квартирі за адресою: АДРЕСА_1, тим самим погіршив якість життя потерпілої, тобто своїми умисними, систематичними та протиправними діями позбавив її житла і можливості користуватися ним, вчинивши тим самим щодо ОСОБА_2 економічну форму насильства [7].

Згідно з п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII психологічне насильство – це форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб,

приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали в постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи [6].

Наведемо приклад із судової практики щодо цієї норми. У рішенні Васильківського міськрайонного суду Київської області у справі № 362/2792/20 від 13 жовтня 2021 р. зазначається, що впродовж грудня 2019 р. ОСОБА_1, діючи умисно й систематично, а саме 3 грудня 2019 р., 6 грудня 2019 р., 10 грудня 2019 р., здійснював стосовно своєї матері ОСОБА_2 за місцем проживання домашнє насильство, яке виражалося у словесних образах і словесних погрозах, висловлюваннях нецензурними словами, з метою приниження та залякування ОСОБА_2, що призвело до психологічних страждань ОСОБА_2 та виразилося у формі емоційної невпевненості, втрати енергійності, втоми, фізичного дискомфорту, втрати повноцінного сну й відпочинку, втрати самооцінки, позитивних емоцій, негативних переживань [8].

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII фізичне насильство – це форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру [6]. Зауважимо, що в більшості випадків фізичне насильство застосовується поряд із психологічним.

Наведемо приклади із судової практики щодо цієї норми. У рішенні Чернігівського районного суду Запорізької області у справі № 329/882/21 від 12 жовтня 2021 р. зазначається, що 14 січня 2021 р. близько 10 години 00 хвилин ОСОБА_1 умисно висловлювався нецензурною лайкою на адресу своєї співмешканки ОСОБА_2 за адресою: АДРЕСА_1, при цьому схопив її рукою за обличчя та штовхнув, чим вчинив домашнє насильство психологічного та фізичного характеру [9].

У рішенні Суворовського районного суду міста Одеси у справі № 523/3115/19 від 25 березня 2019 р. зазначається, що ОСОБА_2, перебуваючи в АДРЕСА_2, на ґрунті особистих неприязних відносин (кожного разу окремо) провокував словесний конфлікт, у ході якого, діючи систематично, умисно і цілеспрямовано та усвідомлюючи характер своїх протиправних дій, вчинив стосовно свого опікуна ОСОБА_1 психологічне насильство у вигляді словесних образ і приниження гідності останньої, а також фізичне насильство у вигляді одного удару рукою в область голови (близько 10 години 00 хвилин 15 лютого 2019 р.) та одного удару рукою в область плеча (близько 08 години 30 хвилин 26 лютого 2019 р.) [10].

Окрім цього, необхідно зауважити, що домашнє насильство може вчинятися не тільки у формі дії, а й у формі бездіяльності. Так, домашнє насильство у формі бездіяльності може бути в разі невиконання обов'язків, що покладаються на осіб, які включені до переліку, який наданий у ч. 2 ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». На цьому, зокрема, наголошували також В.С. Березняк та Т.П. Мінка. Науковці зазначають, що вчинення домашнього насильства можливе не лише у формі дії, а й у пасивній формі – бездіяльності (наприклад, ненадання допомоги члену сім'ї, який перебуває в небезпечному для життя стані) [11, с. 33; 12, с. 100]. Однак необхідно акцентувати на тому, що в Єдиному державному реєстрі судових рішень нині відсутні відомості про вчинені у формі бездіяльності кримінальні правопорушення, передбачені ст. 126-1 КК України.

Наслідки домашнього насильства можуть виражатися у фізичних або психологічних стражданнях, розладах здоров'я, втраті працездатності, емоційній залежності або погіршенні якості життя [6]. Наведемо приклад із судової практики.

Так, у рішенні Овруцького районного суду Житомирської області у справі № 286/1286/19 від 8 травня 2019 р. зазначається, що ОСОБА_1, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, неодноразово, не маючи підґрунтя, вчиняв щодо своєї колишньої дру-

жини ОСОБА_2, у тому числі у присутності їхньої неповнолітньої доньки ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_2, дії, виражені у словесних образах, погрозах, висловлюваннях на її адресу словами нецензурної лайки, приниженні та залякуванні, тим самим викликав в ОСОБА_2 побоювання за свою безпеку, спричинив емоційну невпевненість, нездатність захистити себе та завдав шкоду її психічному здоров'ю, що знайшло вираження у формах пониження самооцінки, втрати позитивних емоцій тощо [13]. Як бачимо, Овруцьким районним судом Житомирської області в цій справі як психологічне насильство було визнано навіть втрату позитивних емоцій. Що, з огляду на визначення психологічного насильства в законодавстві, викликає певні запитання.

Більше того, важливо те, що однією з ключових ознак домашнього насильства, передбаченого ст. 126-1 КК України, є систематичність вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства. Як зазначають О.О. Дудоров та М.І Хавронюк, словосполучення «систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства» описує діяння. Тому, на переконання правників, закінченим кримінальне правопорушення вважається з моменту вчинення хоча би однієї з трьох форм насильства (фізичного, психологічного чи економічного) втретє, у результаті чого настав хоча би один із вказаних у законі наслідків. При цьому не має значення, чи було відображено в адміністративному протоколі поліції, у терміновому заборонному приписі, в обмежувальному приписі чи в іншому документі факт перших двох актів насильства. Звісно, для доказування факт документування має значення, проте не більше, ніж інші передбачені законом докази (показання потерпілих, свідків, висновки експертів тощо) [14, с. 78].

Висновки. Отже, у результаті дослідження можна констатувати, що об'єктивна сторона домашнього насильства, передбаченого ст. 126-1 КК України, складається з діяння (дії або бездіяльності). У формі дії домашнє насильство може проявлятися як фізичне, психологічне або економічне насильство, а у формі бездіяльності – як результат невиконання обов'язків, що покладаються на осіб, які включені до переліку, наданого у ч. 2 ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Суспільно небезпечні наслідки домашнього насильства можуть проявлятися у фізичних або психологічних стражданнях, будь-яких розладах здоров'я, втраті працездатності незалежно від її рівня, емоційній залежності або погіршенні якості життя. Окрім цього, встановлено, що трапляються випадки суб'єктивного розуміння оціночних понять, наданих у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. Причинний зв'язок між діянням (дією або бездіяльністю) та суспільно небезпечними наслідками домашнього насильства є прямим.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень вважаємо встановлення суб'єктивних ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 Кримінального кодексу України.

Список використаних джерел:

1. Матвійчук В.К. Об'єктивна сторона складу злочину: її складові та зміст. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2013. № 1(39). С. 163–168.
2. Сухонос В.В. Склад злочину: закон, теорія та практика : монографія. Суми : Університетська книга, 2018. 200 с.
3. Жаровська Г.П., Ющик О.І. Кримінальне право України (Загальна частина) : навчальний посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2013. 304 с.
4. Ємельянов В.П. Кримінальне право України: Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : науково-практичний посібник. Харків : Право, 2018. 142 с.
5. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 480 с.
6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2231-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

7. Рішення Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області у справі № 484/2894/21 від 12 жовтня 2021 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100279686>.

8. Рішення Васильківського міськрайонного суду Київської області у справі № 362/2792/20 від 13 жовтня 2021 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100322519>.

9. Рішення Чернігівського районного суду Запорізької області у справі № 329/882/21 від 12 жовтня 2021 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100337303>.

10. Рішення Суворовського районного суду міста Одеси у справі № 523/3115/19 від 25 березня 2019 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80666863>.

11. Березняк В.С., Сальнікова М.А. Домашнє насильство: до проблематики питання через призму кримінального законодавства. *Актуальні проблеми забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 25 жовтня 2019 р. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. С. 32–36.

12. Мінка Т.П. Характеристика заходів адміністративного та кримінально-процесуального примусу протидії домашньому насильству за новим законодавством. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 97–103.

13. Рішення Овруцького районного суду Житомирської області у справі № 286/1286/19 від 8 травня 2019 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81587757>.

14. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / О.О. Дудоров, М.І. Хавронюк ; за ред. М.І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. 288 с.

